

és egy réznyilacsával, valamint szobi határbeli római téglákkal. Sipos Mihály ipolysági jegyző a palásti határban lelt három élű vas – nagy valószínűséggel szkíta – nyílhegygel és érmekkel. Paritzky József földmérő egy Bujákon talált sarkantyúval, valamint az ipolysági megyeház 1831. évi építése során annak alapjából származó I. Ferdinánd 1532-ben vert érméjével. A szántói postamester, Huszár a magyarádi kőbányában 1839-ben előkerült agyagedényeket, a szántói postaház kertjében talált nyílhegyet és Selmecebánya Óvárából származó sarkantyút és nyilat adott a társulatnak. A magyarádi bronzkori lelőhelyről ezen edények a legkorábbiak, amelyek ismertek.²⁹ Valószínűleg egy őskori sír- vagy talán depólelet lehetett abban az agyagurnában, amelyet Balogh László talált Sópon. A Nemzeti Múzeum régészének, Érdy (Luczenbacher) Jánosnak a rokona, Luczenbacher Pál a szobi Duna-partról származó római érmekkel gyarapította a társulat gyűjteményét.

A jegyzék alapján megállapítható, hogy a leletek legnagyobb részben az ajándékozók lakóhelyéről, illetve birtokairól származtak. Sajnos a Gyürky Antal által említett ásatásból származó leletek, amennyiben voltak, nem kerültek felvételre. Fontos, hogy a társulat tagjai feljegyezték az általuk összegyűjtött és átadott leletek lelőhelyeit és leletkörülményeit, amelyek azonban nem kerültek átvezetésre a Nemzeti Múzeum leltárkönyvébe. Tegyük hozzá: a tudomány nagy kárára, mivel egy részletesebb leltározás lehetőséget biztosított volna azonosításukra a gyűjteményben.

A Hontmegyei Ritkaságokat Gyűjtő Társulat régészeti leltára fontos forrás, mivel a legkorábbiak közé tartozott azon Kárpát-medencei egyletek között, amelyek céljukul tüzték ki a környékükön előkerülő leletek összegyűjtését és megőrzését.

Prohászka Péter

Az olmützi egyetem magyar diákjainak neveiről (1590–1664)

Olomouc¹ nagyváros Morvaország középső részén. Régi német-morva neve Olmütz volt, a magyarok Alamócnak nevezték. Itt működik Csehország második legrégebbi egyeteme, a Palacký Egyetem (csehül: Univerzita Palackého), alapítási éve: 1573. Az egyetem történetének egyes állomásait Hellerbrandt Árpád² összegezte, ebből emeljük ki a legfontosabb részeket.

Az intézmény előzménye, mondhatnánk úgy is, hogy jogelődje egy kollégium volt. Ezt, illetve a későbbi akadémiát Prussinowsky Vilmos³ püspök alapította a jezsuita rend számára. Célja volt az intézményt úgy fölkészíteni, hogy az később egy egyetem felállítására is alkalmas legyen. Sajnos ez utóbbi eseményt nem érthette meg, mivel 1572-ben elhalálozott. Rá alig egy évre XIII. Gergely pápa az egyetem iránti kérelmet elfogadta, és az intézetet megerősítette, amelyet II. Miksa császár is jóváhagyott. Sőt, az olmützi akadémiát mindazon jogokkal és kedvezményekkel fölruházta, amelyekkel más, korábbi egyetemek (Párizs,

29 Lásd Magyarád kutatásának történetét: *Nevizánsky-Prohászka* i. m. 2015.

1 <https://hu.wikipedia.org/wiki/Olomouc>

2 *Hellerbrandt Árpád*: Az Olmützben tanult magyarok 1590–1664. Történelmi Tár 1888. 196–208.

3 Cseh nyelven: Vilém Prusinovský. A fent említett névalak Hellerbrandt bevezetőjében olvasható.

Bécs, Löven/Leuven, Krakko stb.) is bírtak. Így engedélyezte, hogy a képesített hallgatók akadémiai fokozatot, azaz doktori vagy magiszteri rangot is nyerhessenek. Az intézményben az egyetemi oktatás azonban valójában csak később, 1576. október 3-án kezdődött el.⁴ Az egyetem hamarosan új karokat és képzéseket indított, így lehetőségük volt az ott tanulóknak teológiai, filozófiai, retorikai tanulmányokat folytatni. A fiatalok tanulását anyagiilag a pápa és a pálosok rendje is támogatta. Számukra úgynevezett *convictust*, bennlakásos diákokthont építettek. Csupán érdekesség és véletlen, hogy 1614–17 között épp egy magyar származású tanár, Rumer Gergely (György?)⁵ volt az egyetem rektora. Feltételezhető, hogy a Magyarországról érkezett diákokat kiemelten támogatta.

A beiratkozott hallgatók adatait nagyon pontosan vezették az intézmény matrikulájában. Az úgynevezett *Album studiosorum* 1590–1641 közötti időszakának kötetét a XIX. században Brünnben (Brno) az állami levéltárban őrizték. Hellebrandt Árpád ebből jegyzetelte ki, majd adta közre nyomtatásban az ott beiratkozott, és a „*török hódítás alatti Nagy-Magyarország*” területéről érkezettek adatait. Az anyakönyv a tanulók neve után legutolsóként mindig a származási helyet adta meg. Érdekes módon elkülönítették a magyar és a pannóniai (ennek pontos okát nem sikerült megfejteni), az erdélyi, a horvátországi, az egyéb sláv, sőt, az illír származásúakat is. Ez utóbbin valószínűleg a Dalmáciából érkezettek kell értenünk. A Pannónia tájegység külön megjelölése azért is furcsa, mivel olyan városokból, megyékből érkező diákok neve mellett is szerepel, mint például: Léva, Szakolca; Liptó vagy Turóc vármegyeiek.

Tusor Péter⁶ tanulmányában olvashatunk két korábban, már 1576. október 16-án beiratkozott, Nagyszombatból érkezett magyar hallgatóról, nevük: Novák Mihály és Thelegdi László. A szerző maga is felteszi a kérdést, hogy a két diák vajon miért éppen Olmützben kezdte el a tanulmányait, amikor a korábban alapított pozsonyi egyetem sokkal közelebb volt a lakóhelyükhöz. (Feltételezése szerint azonban már ezen év előtt is lehetett név szerint nem regisztrált magyar származású diákja az egyetemnek.) Mi is feltesszük ezt a kérdést, amikor az olmützi egyetem diákjai között több pozsonyi (!) lakhelyű hallgató nevével találkozunk (Pozsoniensis, sőt, az itteni német elnevezés szerint Prespurgensis). Nagyszombat városából pedig az itt vizsgált időszakban kimondottan sok hallgató nevét olvashatjuk (Tyrnaviensis).

Hellerbrandt szerint 1596-ban volt az első *promocio*, a tudományos fokozat odaítélése, azaz a doktorrá avatás. Valószínűleg az évszámot vagy elnézte, vagy a nyomtatáskor csúszott bele a hiba, ugyanis tíz évvel korábban, 1586-ban jegyezték be az első *baccalaureatust* (tudományos fokozat) kapott hallgatót. Az egyetemi anyakönyvben elkülönítették az egyetemet végzőket (290 fő), a teológiát hallgatókat (14), a doktori tanulmányokat végzetteket ((64) és a *magisteri* fokozatot szerzőket (31).⁷ Ez utóbbi képesítette őket arra, hogy felsőbb fokú intézményekben is taníthassanak.⁸

Amint a számokból kitűnik, a nemrég alapított egyetemre szívesen iratkoztak be és jártak a magyarországi hallgatók. Ennek több oka is lehetett az előbb már említett támogató-

4 https://en.wikipedia.org/wiki/Palacký_University

5 Régi anyakönyvekben a latin Gregorius, illetve Georgius név írása, olvasata, fordítása is problémát szokott okozni. Maga Hellerbrandt is Györgyként írja le.

6 Tusor Péter: Ki lehetett az első olmützi magyar diák? Magyar Könyvszemle 1997. 3. sz. 312–317.

7 Összesen 399 Magyarországról érkezett hallgató neve olvasható az anyakönyvben. Természetesen találunk ismétlődő neveket, hisz többen folytatták az alapképzés után más szakokon vagy doktori, magiszteri képzésben a tanulmányaikat.

8 Mindebből következik, hogy lehettek/voltak köztük olyanok is, akik a cím megszerzése után mint volt korábbi diákok jelen években már tanárként oktattak az egyetemen.

son kívül. Részben a viszonylagos közelsége, részben pedig az, hogy Olmütz város teljes lakossága német volt, amely megkönnyítette a magyar nyelvterületről érkezők beilleszkedését, mivel legtöbbjük már idehaza tanult németül, illetve latinul.

Mielőtt a diákok nevét bemutatnánk, meg kell jegyezni, hogy az 1888-ban közölt névsor valószínűleg hiányos, mivel az néha évekre megszakad. Ennek több oka is feltételezhető: egyes oldalak elkallódtak, elvesztek; nem jelölték a lajstromban pontosan a származási helyet; de fölmerülhet a pontatlanság is.

Az anyakönyveket latinul vezették, illetve a személyneveknél a latinositott (pl. magyar helységnév latin végződéssel) formát alkalmazták a lejegyzők. Ez alól csak a keresztnév tekinthető kivételnek, valamint azok a földrajzi nevek, amelyeknek eredetileg is volt latin elnevezése (országrészek, városok, megyék stb.).

Általában elmondható, hogy a tanulók nevével egyrészt a pontosságra való törekvés és a következetesség jellemző, néhány esetben viszont a pontatlanság is megfigyelhető. A beiratkozott személyek anyakönyvi rögzítése többnyire a következőképpen történt.

Elöl áll a latin keresztnév; azt követi a családnév vagy az azt helyettesítő, lakóhelyre, településre utaló név/jelző latin képzővel (amely a magyar -i képzős alaknak felel meg). A harmadik elem a származási hely megjelölése (tájegység, vidék, megye, népnév), végül az országész jelölése: Ungarus/Hungarus, Pannonius/Pannonus, Transylvanusus, Croata, illetve csak összefoglalóan Slavus. Ez utóbbi, kisebb csoportba sorolták a szlovák (?), illír (dalmát?) és egyéb szláv területről érkezetteket. Ezen sorrend alól csak a nagyon ismert nemesi származású diákok a kivételek, őket a nemesi előnevükkel írták le. Meg kell jegyeznünk, hogy minden nemesi származású diák neve mellett szerepel a *Nobilis, Dominus* kitét, azonban a kevésbé rangos családból származóknál nem rögzítettek nemesi előnevet. Feltétlenül ki kell emelnünk, hogy a beiratkozott diákok között nagyon sok volt a nemesi származású, elsősorban a királyi Magyarország területéről, de az általuk Pannóniának nevezett magyar településekről is. A későbbiekben mindezekre olvashatunk konkrét példákat a nevek bemutatásánál.

Mivel Magyarországon a személynevek első eleme a családnév, ezért a fenti megjegyzés után először ezekről szólunk részletesen, csoportosítva és példákkal bemutatva a fent jelzett beírási sorrendet. Ebben a részben a keresztnévet csak abban az esetben írjuk ki, ha érdekes, vagy az valamiért külön jelentőséggel bír. A neveknél megtartottuk a korabeli ortográfiát.

A 399 egyetemi hallgatóból 57 határozottan és véglegesen rögzült magyar eredetű családnévvel került bejegyzésre. Ilyenek: *Bede, Weoreos, Trombitas* (nagyszombati), *Borne-missza, Vegh, Dobos, Jakó, Zambo, Pazmany* stb. Apró érdekesség, hogy néhányuknál kitétték a magyar ékezetet a tulajdonnévre: *Bartók, Méhes*. Ezeknél lényegesen több, 82 a száma azoknak a neveknek, amelyek -i/-y képzővel a származási helyre utalnak. Lehetnek köztük már öröklött családnevek, de olyanok is, amelyek csupán a lakhelyt jelölték: *Tarnoczi, Belawari, Kesskemeti, Pesti, Papaj, Ormandi, Viffalussi, Nagifalvy, Nagbodogaszoni* stb. Ide sorolható néhány székely fiatal neve is: *Szentmihály Siculus, Thusniady Siculus*. Olvashatunk olyanokat is, amelyeknél a volt lakóhelyet régi latin elnevezéssel jelölték: *Jauriensis* (Győri), *Segedinus* (Szegedi), *Cassovius* (Kassai), *Coronensis* (Brassói).

Ritkábban fordul elő, hogy a feltételezetten eredet vezetőnevet lefordították latinra: *Ruberus* (Vörös), *Sartorius* (Szabó), *Nigrinus* (Fekete), *Faber* (Mester), *Clemencis* (szelid, csendes). Az egyikük, *Bernardus Sartorius* neve után a *Bohumiensis*, azaz cseh jelzöt írták le, bár utána a magyar származás szerepel.

Az ismertebb nemesi származásúaknál néhány kivétellel a latin *de* prepozícióval jelölik a nemesi előnevüket. Mivel ebből a típusból nagyon sokat olvashatunk, és sok köztük a ma is ismert család, ezért ezekből több nevet közlünk. Ilyenek: két *Ferensffy* (testvérek), *Illieshazy*, *Palfy baro de Erdöd in Vereskeö et Stompha*, *Nagy de Tolnaj* (háromszor!), *Kataj de Lugas*, *Bornemissza de Kapolna*, *Bartholomeus et Wolfgangus Marthini de Kesselükö* (testvérek), *Pongracz de Sz.-Miklos et Ouar*, *Siro de Geöngieös*, *Franciscus, Michael, Stephanus baro de Gersse* (három fivér), *Podhradsky de Podhrad*, *Wesseleny de Hadad Baro de Sterczen*, *Jakus-sith Baro de Orbo*, *Klobucziczky de Klobuczics*, *Adamus Desseffy de Czernberg* stb.

A következő csoportba azon nevek sorolhatók be, amelyeknél a családnév megegyezik a származási, esetleg ősi birtokhellyel. Ezek legtöbbször szintén nemesi származású, ebből következik, hogy a második elemként föltüntetett, *-i/-y* képzős névalak egyben magát a családnévet takarhatja. Ezek között a legtöbb szláv helynév, de találhatunk magyar eredetűt is: *Leway Lewaiensis*, *Küszeghy Küszegiensis*, *Kloczoi de Kluczor*, *Daroczy de Darocz*, *Szelletzky de Szelec*, *Banowsky de Banocz*, *Melchior Ledeniczky de Ledenicz Posoniensis* (tehát Pozsonyból érkezett), *Nimethi de Nimet* (háromszor), *Wittkoczy Wizkovebsis*, *Martinus Banoczy Moravus Banoviensis*. Ez utóbbi diák harmadik néveleme Morvaországra utal, ugyanakkor magyarországiént zárják a beiratkozásnál.

Kisebb csoportot alkotnak azok a személynevek, amelyeknél a népnévi eredet szerepel magában a névben. (Nem úgy, mint a már említett székely hallgatók esetében, ahol utólagos megjegyzésként olvasható.) E néhány példa: *Martinus Sassini Sassiniensis*, *Daniel Sassini Sassiniensis*, *Casparus Vorakovský Slavus ex Veressko*, *Joannes Scepusiensus ex antiqua villa Slavus*. Az előző kettő százsz területéről, az utóbbi a Szepességéből érkezett a városba. Rajtuk kívül még két népnévi körülírással találkozunk a névsorban, mintegy jelölve, hogy nem magyar, hanem román faluban éltek: *Paulus Raimanus de Bobrownák á* (dölt ékezet) *Wlachowice*, *Paulus Seryeni de Kis Seren in Wlachow*.

A továbbiakban a családnevekkel, a tanulók származásával, a bejegyzések latin körülírásával kapcsolatosan még pár érdekességet kívánunk bemutatni.

Ugyanazon település két részéből érkeztek a következő hallgatók: *Andreas Senkuiczky Kis-Senkvicensis* (1636) és *Nicolaus Zmaykouich Nagiszenkuicensis* (1638), mindketten kétszer is szerepelnek az anyakönyvekben, mivel újabb szakra is beiratkoztak. A négy illírnek beírt diák neve: *Casparus Ugronowith Illiricus a Lodinecz*, *Carolus Petrochij Illiricus Transmontanus*, *Petrus Baxay nob. Illiricus de Spiekovina* és *Andreas Kosodolcius de Gayara Illiricus*. Két szokatlan nevű tanuló második néveleme szinte fölhívja magára a figyelmet: *Balthazar Pompeianus Slavus* (1604) és *Joannes Pompejanus Turocensis Pannonius Varadiensis* (1618). Ez utóbbinál az érdekesség még az is, hogy ugyan Turóc megye szerepel a nevében, ugyanakkor Váradról (Nagyvárad?) származott. Két szepességi, szlávként beírt hallgató lakóhelyének megjelölése szokatlan: *Joannes Scepusiensus ex antiqua villa, Slavus*, *Petrus Isachwy de Longa villa*. Távoli városokból jöttek Olmützbe tanulni: *Gerardus Choruat Zagrab* és *Michael Marthinj de Aquilea* (1608). Szinte hihetetlennek tűnik a magyarok közt a két porosz származású testvérpár: *Daniel Sednik Pruscensis* és *Joannes Sednik Pruscensis*. Sajnos nem tudhatjuk meg, hogy miért állhat épp a Pannónia lakhely a nevük után.

Az egyetemen talán a leghosszabb tanulmányi időt egy szintén nem magyar családnévű, de Hungarusként megjelölt hallgató töltötte el. Elvégezte a logikát, majd doktorált, megszerezte a magiszteri címet, végül még a teológián is tanult (1632, 1633, 1634, 1637): *Jeremias (Michael) Trnka Velicensis*.⁹ A szlovák *trnka* jelentése a magyar nyelvben kökény. (A horvát

9 Esetleges származási hely: Wellitz~Welitz~Velic község Dél-Csehországban.

nyelvben a kökény elnevezése: trn.) Mindebből arra következtethetünk, hogy elsősorban szlovák anyanyelvű és származású lehetett az illető.

Utoljára hagyunk egy olyan hallgatói nevet, amelyet nem tudunk megfejteni: *Helene Nagy Mihalyiana*. 1636-ban a baccalaureatust szerzők névsorában olvasható. Keresztneve alapján hölgy hallgatónak tűnik, ugyanerre utal a származási helyének nőnemű végződésű alakja is. Tudomásunk szerint azonban ebben a korban az egyetemet nő hallgatók nem látogathatták.

Az eddig bemutatott diákok családneve alapján feltűnik, hogy a sok magyar eredetű mellett milyen jelentékeny a szláv etimonúak száma. Érthető módon a valamikori Felvidék diákjai a könnyebb megközelíthetőségen kívül előnyt élveztek a rokon szláv nyelv ismeretében az érintkezésben, a beilleszkedésben. A még nem említett nevek közül sorolunk föl párat: *Ivanchich, Jankovich, Radakovich, Wukovicz, Hradowiczky, Lukesicz, Podgorsky* stb. A német eredetű vezetéknevek száma viszont feltűnően csekély. Ilyenek a következők: *Deker, Krakier, Meyxner, Ripscher, Schifferer, Vagnerus* stb.

Amint fentebb már utaltunk rá, gyakori volt, hogy egy családból a testvérek együtt iratkoztak be, és jártak az egyetemre. Közülük csupán két ilyen esetet mutatunk be. Ugyan eltérő helyesírással jegyezték be őket, de testvérek lehetek: *Mathias Madaczany, Joannes Madaczony* és *Christophorus Madachany Zakmar*.¹⁰ Tán a legérdekesebb a nemesi előnevű családoknál már leírt három gersei Pethő fivér esete, ugyanis ők ugyanazon a napon iratkoztak be az intézménybe 1614. január 30-án. S velük együtt jelentkezett metafizikára (filozófia) a volt magyarországi tanítójuk is. A bejegyzés a következő: „*ex Metaphysica: Joannes Norapivens, Nobilis Ungarus; Illustrium Baronum Petheo Praeceptor*”. (Nóráp falu Veszprém megyében van Pápa mellett.)

Sok diákja volt Olmütznek Nagyszombatból, Szokolcáról és egy Vistak~Vistok, valamint Vitkov/Witkov nevű településről. A már említett városokon kívül olvashatunk a következőkről: Trencsén, Tapolca, Komárom, Varasd, Debrecen, Beszterce (?) stb. Néha tájegységek, megyék vannak feltüntetve utolsó névelemként: Sárköz (*Sarkeoziensis*), Csalóköz (*Chalokeziensis*), Marosszék, Liptó, Turóc, Sáros vármegye vagy latinul: *ex comitatus Posoni*.

B. Gergely Piroska¹¹ hasonló témájú tanulmányában nagyon találóan fölveti és elemzi azt a jelenséget, hogy külföldön tanuló diákjainknak a neve hogyan jegyeztetett le a matrikulákban, s tanulmányaik alatt hogyan változhatott meg. Megemlíti, hogy többük esetében még névcseré is történhetett. A tanárok, a diáktársak egymás között azt a névformát ismerték, hallották és használhatták, amelyen rögzítették az adott hallgatói lajtsromban. Azon megállapításával is egyet kell értenünk, hogy több diákunk ekkor vagy ezután vett föl harmadik nevet. Épp a három elemű bejegyzés hatására megtartotta a származási helyet jelölő -i képzős jelzőt az eredeti családneve előtt. Sajnos azt nem tudjuk utólag ellenőrizni, hogy az olmützi diákok esetében hány alkalommal történhetett ilyen eset.

A magyar névrendet követve a családnevek után tekintsük át annak a 398 diáknak a keresztnevét, akiket olvashatunk az egyetem albumában. Amint említettük, több diák az alapképzés után vagy azzal együtt felvett más szakokat vagy egyéb, magasabb fokú képzést, ezért ismétlődések lehetnének a nevek között. Hogy mindezt elkerüljük, az anyakönyvet

10 Szatmár egykori névváltozata: Szakmár.

11 http://epa.oszk.hu/02100/02137/00001/pdf/B_Gergely_Piroska_Egyetemisták_és_kollégisták_névhasználat_a_XVI-XVIII_században.pdf. 9–16.

követve csoportosítottuk az egyes kurzusokra beiratkozott, más-más országrészekből származó hallgatók nevét.

Magyarország. *Egyetemi alapképzés:* János 30, István 20, Mihály 12, György 11, Miklós 11, Pál 11, András 9, Ferenc 8, Gergely 6, Imre 6, Mátyás 6, Péter 6, Menyhért 5, Bálint 4, Gáspár 4, Gábor 3, Lőrinc 3, Márton 3, Máté 3, Tamás 3, Ádám 2, Dániel 2, Jakab 2, Kristóf 2, Lukács 2, Albert 1, Benedek 1, Bertalan 1, Boldizsár 1, Dávid 1, Erazmus 1, Ezékiel 1, Fábián 1, Farkas 1, Jeremiás 1, József 1, Károly 1, Oswald 1, Sámuel 1, Sebestyén 1, Simon 1, Tóbiás 1, Zsigmond 1. *Teológia:* Ádám 1, András 1, Benedek 1, Fülöp 1, János 1, Jeremiás 1, Mátyás 1, Pál 1. *Baccalaureatus (doktori képzés):* János 5, György 4, István 3, Mihály 2, Miklós 2, Pál 2, Ádám 1, András 1, Bálint 1, Boldizsár 1, *Helene* 1, Imre 1, Jeremiás 1, Lőrinc 1, Lukács 1, Mátyás 1, Menyhért 1, Péter 1, Zsigmond 1. *Magiszteri (mestertanári képzés):* János 4, Mihály 2, Pál 2, András 1, Boldizsár 1, György 1, Ignác 1, Imre 1, István 1, Jeremiás 1, Lőrinc 1, Lukács 1, Mátyás 1, Miklós 1.

Pannónia. *Egyetem:* János 6, Márton 4, András 2, Dániel 2, Jakab 2, István 2, Lénárd 2, Mátyás 2, Miklós 2, Balázs 1, Farkas 1, Gáspár 1, György 1, Izsák 1, Tamás 1, Jónás 1, Lőrinc 1, Menyhért 1, Mihály 1, Péter 1. *Teológia:* György 1, Mihály 1. *Baccalaureatus:* János 4, Simon 3, Dániel 2, András 1, György 1, Jakab 1, Márton 1, Máté 1, Mihály 1, Pál 1. *Magiszter:* Bernard 1, Dániel 1, Jakab 1, Márton 1, Mihály 1.

Erdély. *Egyetem:* Ferenc 3, Gergely 2, István 2, János 2, Mátyás 2, Miklós 2, András 1, Balázs 1, Gáspár 1, György 1, Jakab 1, László 1, Simon 1, Zsigmond 1. *Teológia:* János 1, Péter 1. *Baccalaureatus:* Balázs 1, Gáspár 1, János 1, Mátyás 1, Mihály 1, Simon 1. *Magiszter:* Gáspár 1, György 1, Simon 1.

Horvátország. *Egyetem:* András 2, György 2, János 2, Márton 2, Mátyás 2, Bálint 1, Bertalan 1, Gáspár 1, Gerárd 1, István 1, Jakab 1, Lukács 1, Mihály 1, Pál 1, Péter 1, Tamás 1. *Teológia:* Benedek 1, Tamás 1. *Baccalaureatus:* Márton 2, András 1, Mihály 1, Miklós 1, Oszvald 1. *Magiszter:* András 1, Márton 1, Miklós 1.

Szlávok. *Egyetem:* János 4, Miklós 2, Boldizsár 1, Dániel 1, Gáspár 1, Illés 1, Jakab 1. *Baccalaureatus:* Gáspár 1, Károly 1, Márton 1, Péter 1. *Magiszter:* András 1.

Ha végigolvassuk és elemezzük az itt felsorolt keresztnéveket, több érdekes megfigyelést tehetünk. Elsőként azt kell említeni, hogy a XVI. század végén, XVII. század elején élt szülők milyen sok keresztnévből válogattak gyermekeik elnevezésekor. Igaz, hogy sok van közöttük, amely csak egyszer-kétszer fordul elő, azonban ezek nagyon változatossá tették az akkori magyar névanyagot. Családnév nélkül is tudták szinte egyedíteni a névviselőt, nem véletlenül váltak a későbbiekben a magyar névanyagban családnévvé (Jakab, Gáspár, Boldizsár, Lőrinc, Bertalan, Illés stb.).

Az anyakönyvek sorrendjét követve kimondottan ritkának számítottak Magyarországon: a Sebestyén, Jeremiás, Ezékiel, Simon, Tóbiás, Erazmus, Fülöp, Lukács, Farkas; Pannóniában: Jónás, Izsák, Simon, Farkas, Lénárd, Bernárd; Erdélyben: Simon és a korai megjelenésű László; Horvátországban: Lukács, Gerard, Benedek, Oszvald, valamint a szláv népcsoportnál az Illés.

Feltételezhetően a reformáció követői választották a reformátusoknál később is kedvelt ószövetségi neveket, mint például a Dániel, Dávid, Sámuel stb. Mint korábban említettük, a német eredetű családnevek előfordulása kevés, ugyanez mondható el az itt előforduló keresztnevekről is: Bernárd, Gerard, Oszvald.

A ritka keresztnemekkel ellentétben a másik jellemző jelenség, hogy nagyon sokan követték az akkori névdivatot, s az egyetem hallgatói közül sokan a gyakoribb nevet kapták a keresztségben. Magyarországon két olyan összefoglaló jellegű, névtani kötet is megjelent,

amely épp ennek a kornak, időszaknak a keresztnéveit vizsgálja, összegzi.¹² Mindkettőben a leggyakoribb férfi keresztnévek kis eltéréssel százalékosan megegyeznek. Ha ezeket kiemeljük és összehasonlítjuk Olmütz magyar hallgatóinak a nevével, akkor meglepő azonosságot láthatunk. Az előző két mérés és az itt olvasható tanulók nevei között kiemelkedően vezet a János név (56 fő). Ezt követik: István 30, András 22, György 21 és Mihály 19 előfordulással. Ez összesen 148 előfordulás, azaz az összes név 37%-a. Tehát a hallgatók több mint egyharmada a leggyakoribb keresztnéveken osztozott. Ez viszont elősegítette azt a jelenséget, hogy az anyakönyvet vezetőik mind több körülírással azonosítsák őket, és alkalmat adott a feljebb leírt, esetleges névváltozásra/névváltoztatásra.

Ritkán fordul elő, hogy az egyetem hallgatói közül egyeseket két keresztnévvel is rögzítettek az intézmény albumába. Tizenkét ilyen biztos esetet olvashatunk, van köztük néhány eldönthetetlen is, például: *Paulus Alexandri Gariensis*, későbbi bejegyzésben *Paulus Alexandri Gaiariensis* neve. Általában elmondható, hogy a második keresztnév nem volt különleges, az egy András Lipót/Leopold (*Beniczky Pannonius Liptoviensis*) kivételével mind előfordulnak a felsoroltak között. E második keresztnévi elemet nem következetesen jegyezték le, így az általam kiemelt Jeremiás Trnka esetében a négyszeri beírásnál csupán egyszer szerepel a Mihály másodikként.

Írásunk végén feltesszük a kérdést, hogy mennyire helyes Hellerbrandt kigyűjtése, illetve az itt megadott cím választása, mivel a magyarnak nevezett hallgatók nagy része nem magyar családnévű volt? Azonban ha visszagondolunk történelmi tanulmányainkra, s felidézzük a török megszállás előtti Nagy-Magyarország térképét, akkor láthatjuk, hogy hazánk valamikori területén hány más-más ajkú nép osztozott, azaz az ország nyelvileg nem volt homogén. A magyarokon kívül szlovákok, horvátok, németek, dalmáciaiak, valamint más országokból itt letelepült idegen ajkú személyek, családok éltek a különböző tájegységek, országrészek földjén, akik ugyan nyelvileg elkülönültek, azonban magyar embernek vallották magukat.

Fülöp László

HÍREK

Megújult a harangláb Farnason. Anyaországbeli támogatással újították fel a XVIII. századi farnasi református haranglábát, kicserélték a harangtorony zindelyfedését, helyreállították a haranglábhoz csatlakozó kerítést és kaput, illetve a harangláb villámhárítójának tervezési és kivitelezési munkáit is megcsinálták. A tegnapi ünnepségen Vincze Minya István, a Kalotaszegi Református Egyházmegye esperese hirdetett ígét az átadás alkalmából tartott istentiszteleten. Az erdélyi, Kolozs megyei településen megújult harangláb a külföldi magyar műemlékek felújítását segítő Rómer Flóris-terv támogatásából, a Teleki László Alapítvány koordinálásával készült el. Latorcai Csaba, a Miniszterelnökség társadalmi és örökségvédelmi ügyekért, valamint kiemelt kulturális beruházásokért felelős helyettes államtitkára emléktáblát adott át Bálint Ferenc lelkipásztornak. (Magyar Idők 2018. márc. 5. 6. old.)

12 Kálmán Béla: *A nevek világa*. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1989. 50.; *Hajdú Mihály: Általános és magyar névtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 377–379.